

Aizskarot reputāciju, jāatlīdzina zaudējumi

Kā laika gaitā mainījusies izpratne par nepieciešamību aizsargāt juridiskās personas reputāciju, un kāda ir juridiskās personas reputācijas tiesiskā nozīme publiskajos iepirkumos? Kā rīkoties, ja komersants (jebkura cita juridiskā persona) uzskata, ka tā reputācija ir aizskarta un, iespējams, nodarīti pat zaudējumi?



Atlīdzinājuma pamats un veidi

Juridiskās personas tāpat kā fiziskās personas vēršas tiesā par reputācijai nodarītu aizskārumu saskaņā ar Civillikuma (CL) [2352.¹pantu](#), kurā norādīts, ka *katram ir tiesības prasīt tiesas ceļā atsaukt ziņas, kas aizskar viņa godu un cieņu, ja šādu ziņu izplatītājs nepierāda, ka tās atbilst patiesībai. Ja personas godu un cieņu aizskarošās ziņas izplatītas presē, tad gadījumā, kad tās neatbilst patiesībai, šīs ziņas presē arī jāatsauc. Ja personas godu un cieņu aizskarošās ziņas, kas neatbilst patiesībai, ietvertas dokumentā, šāds dokuments jāapmaina.* Citos gadījumos atsaukšanas kārtību nosaka tiesa. Ja kāds prettiesiski aizskar personas godu un cieņu mutvārdos, rakstveidā vai ar darbiem, viņam jādod atlīdzība (mantiska kompensācija). Atlīdzības apmēru nosaka tiesa.

CL [2352.¹pants](#) uzskatāms par speciālo tiesību normu iepretim CL [1635.pantam](#). Neskatoties, ka CL [2352.¹pantā](#) paredzēta tieši goda un cieņas aizsardzība, kas uzskatāmas par fiziskai personai piemītošām īpašībām, arī juridiska persona, pamatojoties uz šo normu, var lūgt atzīt, ka tās reputācija tikusi aizskarta, un prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu.

Tomēr vērts atcerēties, ka, pieprasot kompensāciju, prasītājam būs jāpierāda, ka pret viņu veikta neatļauta darbība – izplatītas nepatiesas ziņas vai klaji aizskarošs viedoklis bez faktiskās bāzes, kas kaitējis reputācijai. Tikai konstatējot ziņu vai viedokļa nepatieso raksturu, tiesa pievērsīsies tam, lai novērtētu, kā un kādā apmērā šis aizskārumš atlīdzināms.

Atbilstoši [CL 2352.¹pantam](#) juridiskai personai tāpat kā fiziskai personai ir tiesību aizsardzības līdzekļi, kuri paredz pieprasīt:

- ziņu atsaukšanu;
- dokumenta apmaiņu;
- kompensāciju.

Lai gan pirmšķietami var rasties iespaids, ka CL [2352.¹pantā](#) noteiktās tiesības pieprasīt kompensāciju ietver arī tiesības prasīt zaudējumu atlīdzināšanu, šāda interpretācija nav juridiski korekta.

CL [2352.¹pantā](#) noteiktā mantiskā kompensācija attiecināma uz gadījumiem, kad personai (arī juridiskai) nodarīts nemantisks kaitējums. Apstākļos, kad juridiskā persona uzskata, ka tai nodarīti zaudējumi, nepieciešams atsaukties uz citām normām.

Mantiskās kompensācijas noteikšanas kritēriji

Kritēriji, kas jāņem vērā, nosakot mantiskās kompensācijas apmēru, pamatojoties tieši uz CL [2352.¹pantu](#), ir nepatiesu un reputāciju aizskarošu ziņu izplatīšanas publiskums, plašums, aizskāruma smagums, sekas, ko radījusi aizskarošo ziņu izplatīšana, pušu personība u.c. Publiskums un plašums kā mantiskās kompensācijas noteikšanas kritēriji tiesu praksē ir samērā plaši vērtēti. Iepazīstoties ar tiesu praksi lietās, kurās juridiskās personas cēlušas prasību par reputācijas aizskārumu, secināms, ka atbildētājs visbiežāk ir masu medijs, kas publicējis uzņēmumam netīkamu informāciju. Šādos gadījumos aizskāruma plašums tiek noteikts, izmantojot datus par konkrētā medija lasītāju skaitu, raksta lasītāju skaitu masu medija interneta vietnē, pārpublicēto rakstu skaitu utt.

Noteikt kompensācijas apmēru varētu būt grūtāk, ja minētā informācija nav izplatīta masu medijos, bet citā specifiskā vidē. Jaunākajā tiesu praksē atkārtoti uzsvērts, ka, lemjot par kompensācijas apmēru, netiek akceptēta ievērojama apmēra kompensācijas piedziņa, jo kompensācijai nedrīkst būt sodošs raksturs. Tāpat atzīts – ir jāizvairās no gadījumiem, kad tiesas noteiktā kompensācija ir tik liela, ka tā var radīt sabiedrībā tā saucamo atturošo efektu (*chilling effect*) izmantot vārda brīvību citos gadījumos.

Zaudējumu pierādīšana un līdz ar to – novērtēšana – ir daudz sarežģītāks uzdevums nekā mantiskās kompensācijas noteikšana

Atgriežoties pie jautājuma par zaudējumu atlīdzināšanu, jānorāda – gadījumos, kad juridiskā persona uzskata, ka tai nodarīti zaudējumi, uz to gulstas, iespējams, vēl lielāka pierādīšanas nasta.

Proti, atbilstoši CL [1779.pantam](#) *katram ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, ko viņš ar savu darbību vai bezdarbību nodarījis*. Gan no šī [panta](#), gan citām [CL](#) normām, kas attiecas uz zaudējumiem, izriet šādi zaudējumu atlīdzināšanas priekšnoteikumi:

- neatļauta darbība vai bezdarbība;
- zaudējumu esamība;
- cēloniskais sakars starp zaudējumiem un neatļauto rīcību vai bezdarbību.

Secīgi – tikai konstatējot, ka, piemēram, izplatītas nepatiesas ziņas, kuru rezultātā radušies zaudējumi, persona var lūgt šo zaudējumu atlīdzināšanu. Ir pamats uzskatīt, ka zaudējumu pierādīšana un līdz ar to – novērtēšana – ir daudz sarežģītāks uzdevums nekā mantiskās kompensācijas noteikšana.

Protams, var būt gadījumi, kad pēc nepatieso ziņu publicēšanas no sadarbības ar komersantu būs atteicies sadarbības partneris, norādot tieši ziņu saturu kā iemeslu sadarbības pārtraukšanai. Šādā gadījumā, piemēram, līgumā norādītā summa, kuru komersants būtu ieguvis, samērā viegli varētu tikt identificēta kā zaudējumi.

Daudz grūtāk identificēt to, kā reputācijai nodarītais kaitējums radījis iespaidu ilgākā laika periodā uz komersanta peļņu un aktīviem.

Lai gan ārvalstu tiesu praksē atrodamas metodes, ar kuru palīdzību tiek noteikts zaudējumu apmērs, salīdzinot situāciju pirms un pēc reputācijas aizskāruma, to precizitāte var tikt apšaubīta. Neskatoties uz minēto, prakses un metodoloģijas trūkumam nevajadzētu būt iemeslam, kāpēc persona atsakās no vēršanās tiesā.

Tiesu prakses

Iepazīstoties ar pēdējo gadu praksi lietās, kur komersanti vērsušies tiesā saistībā ar to reputācijai nodarīto kaitējumu, jāatzīst, ka visbiežāk tiesai tiek lūgts uzlikt par pienākumu atbildētājam atsaukt nepatiesās ziņas, atvainoties un/vai atlīdzināt nemantisko kaitējumu.

Komersanta goda un cieņas aizskārums

Senāta Civillietu departaments 2022.gada 3.novembrī izskatīja [spriedumu lietu SKC-327/2022](#), kur komersants bija cēlis prasību pret fizisko personu par godu un cieņu aizskarošu ziņu atsaukšanu un atlīdzības piedziņu.

Minētā strīda pamatā bija fakts, ka atbildētājs slēgtā "Facebook" grupā, kurā pulcējas makšķerēšanas entuziasti, bija ievietojis vairākus negatīvus komentārus par veikalu (komersantu). Komersants uzskatīja, ka minētie izteikumi ir nepatiesi un aizskāruši tā reputāciju, jo šajā grupā atrodas komersanta mērķauditorija, kas būtu ieinteresēta iegādāties viņa pārdoto makšķerēšanas un laivošanas aprīkojumu.

Gan pirmās instances tiesa, gan apelācijas instances tiesa komersanta celto prasību apmierināja. Atbilstoši apelācijas instances tiesas spriedumam atbildētājam tika uzlikts pienākums atvainoties un samaksāt kaitējuma kompensāciju 1000 eiro apmērā. Savukārt Senāts, izskatot strīdu, atzina, ka lieta nododama jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, un izdarīja vairākus secinājumus par konkrēto strīdu.

Senāts norādīja, ka interneta vietnes "Facebook" atbilstošā grupā, kur kādas jomas interesenti apspriež savu pieredzi saistībā ar iegādāto preču kvalitāti, apkalpošanas servisa pieejamību u.tml., ir pieļaujama gan pozitīvu, gan negatīvu atsauksmju (komentāru) ievietošana un tā atzīstama par ierastu un lietderīgu praksi, kas atbilst sabiedrības interesēm un šādu interneta lietotņu grupu izveidošanas mērķim. Vienlaikus komersanta reputācijas aizsardzības interesēs nav pieļaujams publiskot apzināti nepatiesus apgalvojumus.

Tiesa atzina, ka, vērtējot, vai neliterārā leksikā izteikts komentārs aizskāris personas godu un cieņu, tiesai jāapsver, vai šādu valodas lietojumu nenoteic saziņas stila specifika attiecīgajā lietotāju grupā. Ja šādā platformā saistībā ar noteiktu uzņēmējdarbības praksi pausts kritisks komentārs, kas nav nepatiess pēc būtības, tas vien, ka komentārs izteikts pirmšķietami vulgārā stilā, nevar būt vienīgais kritērijs, lai to atzītu par godu un cieņu aizskarošu. Tiesai jāvērtē attiecīgo izteikumu mērķis.

Preču zīmes reputācija

Senāts 2018.gada 4.jūnija [spriedumā lietā SKC-103/2018](#) izskatīja strīdu par preču zīmju lietojumu, vērtējot, vai nelikumīgi izmantota komersanta preču zīme ir pamats uzskatīt, ka noticis preču zīmju reputācijas aizskārums.

Pieprasot kompensāciju, prasītājam būs jāpierāda, ka pret viņu veikta neatļauta darbība – izplatītas nepatiesas ziņas vai klaji aizskarošs viedoklis bez faktiskās bāzes, kas kaitējis reputācijai

Lietā tika atzīts, ka prasītājam (komersantam) kā preču zīmju īpašniekam varētu būt tiesības prasīt morālā kaitējuma atlīdzību par savu preču zīmju nelikumīgu izmantošanu, ja preču zīmju nelikumīgas izmantošanas rezultātā tiek nodarīts kaitējums komersanta reģistrēto preču zīmju reputācijai. Reputācija ir atkarīga no patērētāju uztveres, un saskaņā ar [CL](#) morālais kaitējums cietušajam ir jāpierāda. Vienlaikus Senāts atzina, ka minētais nenozīmē vienīgi pierādījumus, ka kaitīgās sekas ir iestājušās konkrēta patērētāja vai patērētāju uztverē, bet gan tādu pierādījumu kopumu, kas, novērtēts līdz pietiekamas ticamības pakāpei, rada tiesai pārliecību par reputācijas samazinājumu patērētāju uztverē.

Nepatiesu ziņu sniegšana

Rīgas apgabaltiesa civillietā C33518021 izskatīja prasītāju, tostarp, komersantu celto prasību par nepatiesu ziņu atsaukšanu un nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanu. Prasītāji bija vērsušies tiesā saistībā ar vairākos interneta portālos ievietotajām publikācijām, kurās attiecībā uz prasītājiem bija lietoti jēdzieni “apkrāpt”, “uzmest”, “apkrāptie uzņēmēji”, “krāpšana”. Lietā pēc būtības bija strīds par to, kāda veida informācija ir iegūta no atbildētājiem un kā to savās publikācijās “ietērpuši” žurnālisti.

Lietas izskatīšanas rezultātā tiesa atzina, ka atbildētāji nav bijuši ne publikācijas autori, ne izplatītāji, un prasītāju celtā prasība tika noraidīta. Proti, tika atzīts, ka atbildētāji nevar būt atbildīgi par to, kā prese vai citi masu informācijas līdzekļi izmanto, interpretē un izplata viņu sniegto informāciju. Tiesa norādīja, ka šajos apstākļos prasība bija jāceļ pret publikācijas autoru, kas šajā gadījumā nav izdarīts.

Lietas spriedums izceļas ar rūpīgu pierādījumu vērtējumu, kā arī tajā plaši analizēti dažādi ar juridiskās personas reputācijas aizskārumu saistīti aspekti. Vienlaikus jāuzsver, ka lietas izskatīšanas rezultātā tika konstatēts: prasība celta pret “neīsto” atbildētāju, un tas dod pamatu secināt, ka, ceļot šāda veida prasības, nepieciešams pārzināt ar šo lietu kategoriju saistītās nianšes.

Saite uz raksta publikāciju:
<https://itiesibas.lv/raksti/komercdarbiba/komerctiesibas/bizness-aizskarot-reputaciju-jaatlidzina-zaudejumi/26313>